

رابطه اعتقاد به حجاب و آسیب‌پذیری فردی، خانوادگی و اجتماعی

Relation between belief in Hijab and individual, familial and social vulnerability

تاریخ پذیرش: ۸۹/۳/۸

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۰/۱۵

Ahmadi Kh. PhD[✉], Bigdeli Z. BSc,
Moradi A. MSc, Seyyed Esmaeili F. BSc

خدابخش احمدی[✉]، زهرا بیگدلی^۱،
آزاده مرادی^۱، فتح‌آ... سیداسماعیلی^۱

Abstract

Introduction: The aim of the present research was to investigate the relationship between the belief in Hijab and various types of vulnerability in personal, familial and social areas.

Method: In this correlation research, 531 teenage and young daughters, aged 15-29 years old were selected, from different cities of Iran, using multistage cluster sampling. The required data collected through researcher-made questionnaire concerning different dimensions of vulnerability, consisting of 20 subscales. The data were analyzed using statistical methods of correlation coefficient, regression analysis and variance analysis.

Results: Belief in Hijab had significant relationship with decrease in vulnerability with rate of 0.80 ($p < 0.0001$). Tendency to west predicted 66% of Hijab noncompliance alone. There were significant correlation between the level of compliance to Hijab and demographic characteristics (age, education, family relationships and parental control level) at $p < 0.001$ level.

Conclusion: Belief in Hijab acts as an obstacle to cultural vulnerability. Therefore, its growth and strengthening is one of the appropriate methods of preventing and reducing the vulnerability.

Keywords: Hijab, Personal Vulnerability, Familial Vulnerability, Social Vulnerability

چکیده

مقدمه: هدف این مطالعه شناخت رابطه بین اعتقاد به حجاب و انواع آسیب‌پذیری در حوزه‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی بود.

روش: در این پژوهش همبستگی، ۵۳۱ دختر نوجوان و جوان ۱۵-۲۹ ساله از سراسر ایران با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و مورد بررسی قرار گرفتند. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسش‌نامه محقق‌ساخته در زمینه ابعاد مختلف آسیب‌پذیری متشکل از ۲۰ زیرمقیاس جمع‌آوری شد. داده‌های حاصل با استفاده از روش‌های آماری ضریب همبستگی، تحلیل رگرسیون و تحلیل واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: اعتقاد به حجاب با کاهش آسیب‌پذیری به میزان ۰/۸۰، رابطه معنی‌دار داشت ($p < ۰/۰۰۰۱$). گرایش به غرب به تنهایی ۶۶٪ واریانس عدم رعایت حجاب را پیش‌بینی کرد. میزان پایبندی به حجاب با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (سن، تحصیلات، روابط خانوادگی و میزان کنترل والدین) در سطح $p < ۰/۰۱$ رابطه معنی‌دار داشت.

نتیجه‌گیری: اعتقاد به رعایت حجاب به‌عنوان مانعی در برابر آسیب‌پذیری فرهنگی عمل می‌کند. بنابراین رشد و تقویت آن یکی از روش‌های مناسب برای پیشگیری و کاهش آسیب‌پذیری است.

کلیدواژه‌ها: حجاب، آسیب‌پذیری فردی، آسیب‌پذیری خانوادگی، آسیب‌پذیری اجتماعی

[✉] **Corresponding Author:** Behavioral Sciences Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran
Email: kh_ahmady@yahoo.com

[✉] مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ا... (عج)، تهران، ایران
^۱ مرکز تحقیقات علوم رفتاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ا... (عج)، تهران، ایران

مقدمه

نیاز به پوشش و پرهیز از برهنگی جزو گرایش‌های فطری انسان است که خداوند متعال آن را در وجود بشر قرار داده است. قرآن کریم، در ماجرای آدم و حوا این گونه اشاره می‌کند که "پس آنگاه که از درخت چشیدند، عورت‌های‌شان پدیدار شد و بر آن شدند که با برگ‌های بهشتی خویشان را بپوشانند" (سوره اعراف، آیه ۲۲). بنابراین بشر از آغاز خلقت، با میل فطری اندام خود را از دیگران پوشانیده است و اگر این گونه نبود، انسان نیز مانند حیوانات، از برهنگی شرمی نداشت و با پوشاندن خود، احساس امنیت و آرامش نمی‌کرد [۱]. حجاب، به معنای پوشش بدن و به عنوان نماد اسلامی است که مرتبه‌های آن، پوشش بدن، عدم خودنمایی برای نامحرم و ایجاد پوشش است که مانع از ارتکاب گناه می‌شود و وسیله‌ای برای تزکیه نفس و تقوی است. انواع مختلف حجاب شامل حجاب بدن، حجاب چشم، حجاب کلام و حجاب باطنی (فکری، عقیده و گیره) است [۲].

اسلام با توجه به ساختار وجودی و فطری انسان، مهم‌ترین تضمین‌کننده شخصیت زن را حفظ پوشش و حجاب می‌داند [۳]. در همه ادیان، به مسأله عفاف و حجاب توجه شده، اما همیشه افراط و تفریط‌هایی نیز وجود داشته است. اسلام واضع قانون حجاب نیست؛ بلکه آن را قانونمند و متعادل نموده تا با روحیه و سرشت انسانی زن سازگار باشد. حجاب، حفاظتی برای آسیب‌های اجتماعی و روانی است. نوع آفرینش زن باعث شد تا خداوند برای حراست و حفاظت او از دسترس بیگانگان، تدبیری بیاندیشد که آن، داشتن سیمای حجاب است؛ یعنی حضور در لباسی که به مدد آن بتوان بدون آسیب، به انجام وظایف دینی، اجتماعی و علمی خود پرداخت. دلایل عقلی و توصیه‌های دینی بسیاری، درباره فواید حجاب وجود دارد که امنیت اجتماعی، سلامت روانی و بهداشت جسمی و نیز استحکام بنیان خانواده از آن جمله است. رعایت حجاب، ضمن حفظ سلامت اخلاقی و شخصیتی زن، احتمالاً به وی نقش دفاعی در برابر آسیب‌های فردی و اجتماعی می‌دهد [۴]. از مسائلی که ممکن است سلامت فرد و جامعه را تهدید کند و اثرات آسیب‌زایی بر فرهنگ، اخلاق، اعتقادات و امنیت جامعه داشته باشد، عدم رعایت حجاب است. آثار و پیامدهای فرهنگی بی‌حجابی عبارتند از:

الف) وازدگی در برابر فرهنگ بیگانه: فرآیند بی‌حجابی، مقدمه هنجارشکنی و جایگزین ساختن هنجارهای مورد نظر فرهنگ مهاجم و زمینه‌ساز احساس بیگانگی در برابر فرهنگ خودی و پذیرش تهاجم فرهنگی است.

ب) گسترش فساد: در جامعه‌ای که حجاب ارزش تلقی شود، زن پایه‌های این ارزش را از رفتار و کردار خود، به باور خویش سرایت می‌دهد و نه تنها زنان بلکه مردان نیز متوجه این ارزش خواهند شد و جامعه را به سوی سلامت و ارزش‌های واقعی سوق خواهند

داد. اما اگر زن، حجاب را رعایت نکند ممکن است، خود و اجتماع را به فساد، تباهی و ضدا ارزش‌ها سوق دهد.

ج) تضعیف اعتقادات و تقیدات دینی در جامعه: جامعه‌ای که در سطح بالایی از باورهای دینی باشد، در برابر بسیاری از آسیب‌ها مصون می‌ماند.

بی‌حجابی، نشانه پایبند نبودن و بی‌مبالاتی فرد نسبت به احکام و اعتقادات اسلامی است [۵]. از سوی دیگر پیامدهای اجتماعی ضعف حجاب عبارتند از:

الف) بروز ناامنی: در جامعه‌ای که بی‌حجابی رواج پیدا کند، چشم‌وهم‌چشمی‌ها و آرایه هر چه بهتر زینت‌آرایی، تمامی نخواهد داشت و برخی از کجروی‌های اجتماعی نظیر مدگرایی، خشونت‌های خیابانی، ناهمنوایی اجتماعی و آزارهای جنسی گسترش خواهد یافت و بی‌حجابی ارزش‌های راستین دختران و زنان را تحت‌الشعاع ظاهر جنسی‌شان قرار می‌دهد.

ب) برهم‌زدن نظم روابط جنسی: پوشش و حجاب زمینه بروز بزهکاری‌های جنسی را به حداقل می‌رساند و اعضای جامعه را به سمت تشکیل خانواده و روابط جنسی و عاطفی قاعده‌مند سوق می‌دهد. حجاب باعث می‌شود فاصله‌های اجتماعی محفوظ بماند و تعاملات قاعده‌دار و معنی‌دار شود.

ج) افزایش آزار جنسی: زنان و دختران بی‌حجاب، به مردان و جوانان بزهکار اجازه می‌دهند تا به حریم آنان تجاوز کنند و آنها را مورد بهره‌برداری خود قرار دهند [۵].

د) اختلالات جسمانی: حجاب ممکن است، زمینه فساد را که عامل اصلی بیماری‌های مقاربتی است از بین ببرد یا کاهش دهد و از این طریق نقش خود را در سلامت جسمانی افراد جامعه ایفا کند. ایدز، بیماری عصر حاضر است که یک راه انتقال آن، فساد و بی‌بندوباری در روابط جنسی است [۶، ۷].

و) آسیب‌های روانی: از آثار دیگر بدحجابی می‌توان به تعارضات روانی اشاره کرد؛ تعارض فردی، خانوادگی و اجتماعی بین افراد، با ضعف حجاب قابل تصور است [۳، ۶].

د) تزلزل بنیان خانواده: برای ثبات خانواده، عفت و حجاب خانوادگی، مهم‌ترین عامل به‌شمار می‌آید. اگر زن لذت جنسی و خودنمایی‌های خود را از محیط خانوادگی به بیرون بکشاند، چشم‌ها به سوی او نشانه می‌روند و او دیگر از نگاه‌های شوهر لذت نمی‌برد و این امر در مورد شوهر نیز صدق می‌کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که افزایش بدحجابی، باعث بالا رفتن آمار طلاق، هوس‌مداری، چشم‌چرانی و مقایسه همسر با دیگران می‌شود [۳، ۵].

از آن جایی که، حجاب نوعی رفتار تلقی می‌شود و از دیدگاه جامعه‌شناسی و روان‌شناسی، جامعه‌پذیری آن تحت تاثیر عوامل مختلفی (خانواده، همسالان، نهادهای اجتماعی و ارتباطی) صورت می‌گیرد؛ لذا، بدکارکردی آن، می‌تواند منجر به آسیب‌پذیری فرآیند حجاب در سطح جامعه شود. اما علی‌رغم

شده که تمام ابعاد آسیب‌پذیری را تحت پوشش قرار می‌دهد و برای هر زیرمقیاس ۵ سؤال طراحی شد. متغیرهای مورد بررسی برای آسیب‌پذیری ضعف اعتقادات مذهبی، ضعف تقیدات مذهبی، ضعف اعتقاد به نظام جمهوری اسلامی، اعتقاد به نگرش تساوی زن و مرد، گرایش به لذت‌طلبی، ضعف هویت ملی، گرایش به استفاده از رسانه خارجی، گرایش به غرب، ضعف آگاهی از تهاجم فرهنگی، گرایش به مد، ارتباط با دوستان ناباب، گرایش به ارتباط با جنس مخالف، گرایش به اعتیاد، ضعف در پایبندی به قانون، ضعف پذیرش خود، شکاف بین نسل‌ها، مشکلات در روابط خانوادگی، استفاده از فیلم‌های مبتذل و اوقات فراغت آسیب‌زا بودند. پاسخ سئوالات با استفاده از مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت تنظیم شد. اعتبار پرسش‌نامه با استفاده از روش همبستگی درونی و روش آلفای کرونباخ $0/95$ به‌دست آمد که میزان قابل‌قبولی برای پژوهش است [۱۴].

پرسش‌نامه‌ها به‌صورت فردی اجرا شد. در این پژوهش منظور از حجاب میزان اعتقاد و رعایت آن از سوی دختران بود که در چند سطح "حجاب برتر مانند استفاده از چادر"، "پوشش کامل مانند استفاده از مانتو و مقنعه با پوشش کامل"، "پوشش ضعیف مانند استفاده از مانتو و روسری غیرکامل" و "عدم اعتقاد به پوشش و رعایت بسیار ضعیف و اجباری" بررسی شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 14 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون، تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون پسین توکی استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین سنی شرکت‌کنندگان در پژوهش $18/58 \pm 2/8$ سال بود و 66% بین ۱۷ تا ۲۰ سال قرار داشتند. $45/2\%$ دارای مدرک دیپلم و از نظر وضعیت اشتغال، $69/3\%$ شاغل به تحصیل بودند (جدول ۱). نتایج حاصل از بررسی وضعیت حجاب در جدول ۲ آمده است.

نتایج حاصل از بررسی رابطه حجاب با ابعاد مختلف آسیب‌پذیری نشان داد که همه ابعاد در سطح $0/001$ همبستگی معنی‌داری داشتند (جدول ۳).

با بهره‌گیری از روش رگرسیون گام‌به‌گام قدرت پیش‌بینی عوامل مرتبط با میزان تقید به حجاب مورد بررسی قرار گرفت. اولین و موثرترین عامل در این پیش‌بینی غرب‌گرایی بود. این عامل به‌تفاهای 66% واریانس متغیر را پیش‌بینی کرد (جدول ۴).

بین سن، میزان تحصیلات، میزان تعارض خانوادگی و میزان نظارت و کنترل والدین با میزان حجاب رابطه معنی‌داری ($p < 0/01$) ملاحظه شد. درحالی‌که بین میزان اعتقاد به حجاب با وضعیت شغلی و وضعیت اقتصادی رابطه معنی‌داری وجود نداشت.

نقش محوری حجاب در پیشگیری از بروز و گسترش آسیب‌پذیری‌ها، تحقیقات میدانی کمتری در این حوزه انجام شده است. در پژوهشی نشان داده شده است که کارکردهای مهم حجاب از دید زنان مسلمان ایالات متحده، عامل‌های هویت دینی، کنترل رفتار، ایجاد ارتباطات نزدیک خانوادگی، قابلیت احترام بیشتر و ایجاد آزادی هستند [۸]. امروزه زنان مسلمان ایالات متحده، حجاب را به‌عنوان هویت مذهبی و اجتماعی خود پذیرفته‌اند. یکی از اهداف آنها برای پوشیدن حجاب، انتقاد به فرهنگ رایج فردگرایی، مادی‌گرایی و بی‌بندوباری جنسی در ایالات متحده است [۹]. پژوهشی در بین دختران بنگلادشی نشان داد، دخترانی که لباس‌های سنتی و مذهبی را بر لباس‌های غربی ترجیح می‌دهند، کمتر مستعد مشکلات روانی در زندگی آینده هستند. پوشش، مولفه لازم در هویت فردی است و نوع پوشش انتخابی توسط دختران، اثرات دراز مدتی بر به‌زیستی آنها دارد [۱۰]. تحقیق انجام‌شده روی ۳۸۴ دانشجو نشان داد که 83% حجاب را موجب امنیت و سلامت جامعه دانسته‌اند [۱۱]. برای مثال، در زمینه سلامت ملاحظه شد که آلودگی به ویروس HIV در مناطق شهری اتیوپی، پنج برابر مناطق روستایی است (در مناطق شهری $10/5\%$ و در مناطق روستایی $1/9\%$). همچنین این نتایج، با موضوع پوشش مردم رابطه دارد و زنان در مناطق روستایی، لباس‌های پوشیده‌تری استفاده می‌کنند [۱۲]. نتایج تحقیقی با هدف بررسی دیدگاه مراجعه‌کنندگان زن در مورد حجاب برتر به مراکز درمانی نشان داد که اکثریت افراد مورد مطالعه، درباره ضرورت رعایت حجاب، نظر مثبتی دارند [۱۳].

تحقیق حاضر با هدف بررسی رابطه حجاب با انواع آسیب‌پذیری‌ها، به‌خصوص آسیب‌پذیری فردی، خانوادگی و اجتماعی با روش میدانی انجام شد.

روش

این مطالعه از نوع همبستگی و جامعه آماری آن دختران ۱۵ تا ۲۹ ساله ایرانی بودند. با توجه به گستردگی جامعه آماری، نمونه‌گیری به‌روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. در مرحله اول از بین استان‌های کشور ۹ استان براساس پراکنندگی جغرافیایی و تقسیم‌بندی به ۵ منطقه (شمال، مرکز، جنوب، شرق و غرب) انتخاب شدند. استان‌های انتخابی تهران، قم، اصفهان، همدان، مازندران، اردبیل، کرمانشاه، اهواز و خراسان رضوی بودند. حجم نمونه با توجه به جدول مورگان ۵۳۱ نفر برآورد شد.

اطلاعات پژوهشی با استفاده از پرسش‌نامه محقق‌ساخته جمع‌آوری شد. پرسش‌نامه بعد از تدوین اولیه به لحاظ روایی محتوایی مورد بررسی قرارگرفت و برای تایید علاوه بر پژوهش‌های دیگر از نظرات ۱۰ نفر از متخصصان جامعه‌شناسی و روان‌شناسی استفاده شد. این پرسش‌نامه در ۲۰ زیرمقیاس تنظیم

بود که از سوی والدین نظارت و کنترل بیشتری می‌شدند و میزان روابط خانوادگی در آنها صمیمی‌تر بود (جدول ۵).

جدول ۳) میزان همبستگی اعتقاد به حجاب با هر یک از ابعاد آسیب‌پذیری

همبستگی	ابعاد آسیب‌پذیری
۰/۸۰	آسیب‌پذیری کلی
۰/۵۷	گرایش به مد
۰/۵۷	غرب‌گرایی
۰/۵۴	ضعف اعتقادات دینی
۰/۵۲	قانون‌گریزی
۰/۵۱	شکاف نسل
۰/۵۰	گرایش به فیلم مبتذل
۰/۵۰	ضعف پذیرش نظام
۰/۵۰	ارتباط با جنس مخالف
۰/۴۹	ضعف تقیدات دینی
۰/۴۷	اشکال در روابط خانوادگی
۰/۴۷	مادی‌گرایی
۰/۴۴	ضعف هویت ملی
۰/۴۳	گرایش به رسانه خارجی
۰/۴۳	دوستان ناباب
۰/۳۶	تساوی‌نگری زن و مرد
۰/۳۳	ضعف پذیرش خود
۰/۲۳	تهاجم فرهنگی
۰/۲۵	اوقات فراغت آسیب‌زا
۰/۲۱	گرایش به اعتیاد

سطح معنی‌داری همه موارد: ۰/۰۰۰۱

جدول ۴) خلاصه اطلاعات مربوط به ضرایب رگرسیون، ضریب تعیین و خطای معیار برآورد میزان تاثیر هر یک از متغیرهای پژوهشی بر میزان ضرورت رعایت حجاب در روش تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام

گام	عامل	ضریب ضریب نسبت ضریب خطای	b	بتا	t	تعیین معیار
۱	غرب‌گرایی	۰/۷۱	۰/۶۶	۰/۵	۶۶	۲/۶۶
۲	شکاف بین نسل	۰/۳۸	۰/۳۸	۱۲/۰۲	۰/۷۵	۲/۳۵
۳	اعتقادات دینی	۰/۳۸	۰/۳۰	۹/۶	۰/۷۹	۲/۱۷
۴	تقیدات دینی	۰/۲۵	۰/۱۹	۶/۴۵	۰/۸۱	۲/۷
۵	گرایش به دوستان ناباب	۰/۱۶	۰/۱۴	۵/۰۴	۰/۸۲	۲/۰۵
۶	گرایش به اعتیاد	۰/۳	-۰/۱۴	-۵/۱۲	۰/۸۳	۲
۷	ملی‌گرایی	۰/۱۶	۰/۱۱	۳/۷۷	۰/۸۳	۱/۹۸
۸	گرایش به فیلم‌های مبتذل	۰/۱۱	۰/۱۱	۳/۶۶	۰/۸۴	۱/۹۵
۹	قانون‌گریزی	۰/۱	۰/۰۸	۲/۶۵	۰/۸۴	۱/۹۴
۱۰	گرایش به تساوی زن و مرد	۰/۰۶	۰/۰۶	۲/۵۴	۰/۸۴	۱/۹۳
۱۱	گرایش به جنس مخالف	۰/۰۷	۰/۰۷	۲/۲۷	۰/۸۴	۱/۹۲

سطح معنی‌داری همه موارد ۱ تا ۱۰: ۰/۰۰۰۱؛ مورد ۱۱: ۰/۰۰۰۱

جدول ۱) اطلاعات دموگرافیک افراد مورد بررسی

عوامل	فراوانی درصد	سن
۱۲-۱۶	۶۷	۱۲/۶
۱۷-۲۰	۳۵۱	۶۶/۱
۲۱-۳۰	۱۰۹	۲۰/۵
موارد نامشخص	۴	۰/۰۸
شمال شهر	۱۱۶	۲۱/۸
جنوب شهر	۱۰۵	۱۹/۸
مرکز شهر	۱۲۹	۲۴/۳
حومه شهر و شهرک‌ها	۱۳۹	۲۶/۱
موارد نامشخص	۴	۰/۰۸
زیردیپلم	۱۹۸	۳۷/۳
دیپلم	۲۴	۴۵/۲
فوق دیپلم	۸۶	۱۶/۲
موارد نامشخص	۷	۱/۳
شاغل به تحصیل	۳۶۸	۶۹/۳
شاغل به کار	۴۲	۷/۹
بیکار	۹۶	۱۸/۱
موارد نامشخص	۲۵	۴/۷
بالا	۲۱۵	۴۰/۵
متوسط	۲۸۸	۵۲/۲
ضعیف	۲۵	۴/۷
موارد نامشخص	۳	۰/۰۶
خیلی کم	۱۳	۲/۴
کم	۳۰	۵/۶
معمولی	۱۷۹	۳۳/۷
زیاد	۱۷۱	۳۲/۲
خیلی زیاد	۱۳۴	۲۵/۲
موارد نامشخص	۴	۰/۰۸
خیلی زیاد	۱۶۷	۳۱/۵
زیاد	۱۸۲	۳۴/۳
معمولی	۱۴۸	۲۷/۹
کم	۲۲	۴/۱
عدم نظارت	۶	۱/۱
موارد نامشخص	۶	۱/۱

جدول ۲) توزیع فراوانی وضعیت اعتقاد به حجاب در بین دختران

شاخص	فراوانی درصد
حجاب برتر	۱۵۹
پوشش کامل	۲۴۹
پوشش ضعیف	۱۰۱
عدم اعتقاد به حجاب	۲۲
	۴/۱

دختران ۲۰-۱۲ سال نسبت به دختران بالای ۲۰ سال، دختران زیر دیپلم نسبت به دختران دیپلم و بالاتر نسبت به حجاب اعتقاد بیشتری داشتند و نیز، میزان پابندی به حجاب در دخترانی بیشتر

کلی است. بر این اساس می‌توان گفت که هرچه فرد در اعتقاد به پوشش سست‌تر و ضعیف‌تر باشد، دامنه آسیب‌پذیری وی در تمام ابعاد گسترش خواهد یافت. فردی که دارای هویت ملی و فرهنگی بالاتری است، از اعتقاد قوی‌تری نسبت به حجاب برخوردار است؛ همچنین، اعتقادات دینی محکم‌تر، هنجارپذیری بالاتر، خانواده سالم‌تر و با رضایت‌مندی بالاتر و انحرافات اخلاقی و تربیتی کمتری نیز دارد. البته یافته‌های پژوهشی حاضر، با نتایج تحقیقات پیشین همسویی دارد [۳، ۵، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۶]؛ با این تفاوت که نتایج تحقیق حاضر، از پایه‌های علمی محکم‌تر و داده‌های پژوهشی و آماری برخوردار است.

براساس نتایج موجود، بالاترین قدرت پیش‌بینی ضعف اعتقاد به پوشش، مربوط به غرب‌گرایی و شکاف بین نسل است. بدین معنی که هر چه اعتقاد به پوشش در فرد ضعیف‌تر باشد، بیشتر در معرض آسیب‌های فرهنگی (غرب‌گرایی و ضعف اعتقاد دینی) قرار دارد. البته این رابطه دوطرفه است؛ به طوری که ضعف اعتقادات مذهبی و سایر آسیب‌های فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی باعث ایجاد ضعف در حجاب می‌شود و همین‌طور، ضعف در حجاب می‌تواند موجب افزایش این آسیب‌ها شود. این نکته می‌تواند نشان‌گر مهم‌ترین عامل در آسیب‌پذیری فرهنگی، به‌خصوص در جوامع اسلامی یعنی تهاجم فرهنگی باشد. رواج مدهای لباس و پوشاک به‌خصوص لباس‌های زنانه است که به تدریج عفاف و حجاب را از دختران و زنان سلب می‌کند و منجر به گسترش انحرافات جنسی در سایه بدحجابی می‌شود. چراکه حجاب و پوشش، به مثابه رسانه ارتباطی، تحت تاثیر ساختارهای فرهنگی است و این مسأله باید بیش از پیش مورد توجه مسئولان و سیاست‌گذاران فرهنگی کشور باشد. برای تحقق باور و ارزش دینی مثل حجاب، باید مکانیزم‌های لازم طراحی شود و لازمه آن این است که همه عناصر نظام فرهنگی (خانواده، رسانه، آموزش و پرورش) در یک مدار سیستماتیک در ارتباط با هم، فرهنگ پوشش حجاب را طراحی و اجرا کنند.

جهانی‌شدن (به‌عنوان یک پروسه) و جهانی‌سازی (به‌عنوان یک پروژه)، حاصل عصر انفجار اطلاعات و فرآیندهای مدرنیته است. این پدیده اگر چه پیامدهای بسیار مفیدی از جمله رفاه، توزیع گسترده اطلاعات و توسعه تکنولوژی را برای جهانیان به ارمغان آورده است، اما فرصت مناسبی برای غرب ایجاد کرده که از این پدیده، به‌عنوان پروژه جهانی‌سازی آسیب‌ها و بحران فرهنگی و اجتماعی بهره‌برداری کنند. طراحان و مجریان این پروژه، از طریق تبلیغات گسترده الکترونیکی، تولید و توزیع کتب، نشریات، سایت‌ها، فیلم‌ها و سی‌دی‌هایی با برنامه روابط جنسی و تبلیغ‌کننده برهنگی و آزادی روابط زن و مرد، در پی ایجاد و تثبیت فرهنگ واحد جهانی هستند. نتایج حاصل از تحقیق حاضر نیز نشان می‌دهد که ضعف اعتقاد به پوشش، از قدرت پیش‌بینی

جدول ۵) مقایسه میزان اعتقاد به حجاب براساس اطلاعات جمعیت‌شناختی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه

متغیر	گروه	میانگین	انحراف معیار	F	معنی وضعیت داری	سطح
سن	۱۲-۱۶	۲/۱۴	۰/۹	۵/۰۰۴	۰/۰۰۷	۱۰۲>۳
	۱۶-۲۰	۲	۰/۸			
وضعیت تحصیلات	۲۱	۱/۷	۰/۷۲	۴/۰۸	۰/۰۱۷	۱>۳
	زیردیپلم	۲/۰۷	۰/۸۶			
	دیپلم	۱/۹۶	۰/۷۸			
وضعیت اشتغال	اشتغال به تحصیل	۲/۰۱	۰/۸۰۶	۲/۴۹	۰/۶	---
	اشتغال کار	۱/۷۱	۰/۸۰۵			
وضعیت اشتغال	سرباز	۱	۰	۰/۷۹	---	---
	بیکار	۱/۹	۰/۷۹			
موقعیت اقتصادی	ضعیف	۲	۰/۹۱	۰/۱۳۶	۰/۸۷	---
	متوسط	۱/۹۵	۰/۸۵			
	خوب	۱/۹۹	۰/۷۴			
تعارض خانوادگی	خیلی ضعیف	۲/۲۳	۰/۹۴	۵/۶۵	۰/۰۰۰	۱۰۳>۵ ۲>۴و۵
	ضعیف	۲/۳	۰/۹۲			
	معمولی	۲/۰۸	۰/۷۸			
میزان نظارت و کنترل والدین	زیاد	۱/۹۴	۰/۸	۳/۷۷	۰/۰۰۵	۴>۳و۵
	خیلی زیاد	۱/۷۴	۰/۷۲			
	عدم نظارت	۱/۶	۰/۸۱			
میزان نظارت و کنترل والدین	کم	۲	۰/۷	۰/۷۳	---	---
	معمولی	۱/۹۱	۰/۷۳			
	زیاد	۲/۱۳	۰/۸۳			
میزان نظارت و کنترل والدین	خیلی زیاد	۱/۸۲	۰/۰۸	---	---	---
	زیاد	۱/۸۲	۰/۰۸			

بحث

اسلام برای پیشگیری از جرایم اخلاقی و آسیب‌های اجتماعی، راه‌کارهایی را معرفی می‌کند که بهترین و مهم‌ترین آنها، حجاب است. پوشش اسلامی، از ضروریات دین است. رابطه انواع آسیب‌پذیری‌ها (فردی، خانوادگی، اجتماعی) با اعتقاد به حجاب، مورد بررسی قرار گرفت و با توجه به نتایج به‌دست آمده، ملاحظه شد که هر یک از ابعاد آسیب‌پذیری با حجاب همبستگی دارد. به‌عبارت دیگر، ضعف اعتقاد به حجاب در ابتدا به انواع آسیب‌پذیری‌ها نقش دارد. ۱۱ متغیر پیش‌بینی‌کننده میزان رعایت حجاب به ترتیب شامل "غرب‌گرایی"، "شکاف بین نسل"، "اعتقادات دینی"، "تقیدات دینی"، "گرایش به دوستان ناباب"، "گرایش به اعتیاد"، "ملی‌گرایی"، "گرایش به فیلم‌های مبتذل"، "قانون‌گرایی"، "گرایشات فمینیستی" و "گرایش به جنس مخالف" بود. همچنین، غرب‌گرایی به‌تنهایی ۶۶٪ و به‌همراه شکاف بین نسل، مجموعاً ۷۵٪، قدرت پیش‌بینی دارند. براساس نتایج به‌دست آمده، بالاترین میزان همبستگی مربوط به آسیب‌پذیری

انحرافات اخلاقی و آسیب‌های اجتماعی است. حجاب به‌عنوان نماد اسلامی نیز تلقی می‌شود. رشد و تقویت اعتقاد و رعایت حجاب، از روش‌های مناسب برای پیشگیری و کاهش آسیب‌پذیری به‌خصوص، آسیب‌پذیری خانوادگی است.

منابع

- 1- Akbari B. Islam and clothing consumption. Tehran: Institute of Business Studies and Research; 1991. [Persian]
- 2- Hosaynimanesh MA. Islam and the veil from the perspective of divine religions [dissertation]. Tehran: Imamsadegh University; 1992. [Persian]
- 3- Kohi MR. Pathology and popular female characters. Qom: Etghan Publication; 200. [Persian]
- 4- Masomi R. Umbrella for the presence. Bandarabbas: Rasol Publication; 2009. [Persian]
- 5- Behzadpor S. New approach, management development veil. Tehran: Zaeem Publication; 2003. [Persian]
- 6- Behzadpor S. I want to know about the veil. Tehran: Naghsh-e-Simorgh Publication; 2006. [Persian]
- 7- Islamic Research Institute. Conference proceedings of the veil, chastity and family bonds. Qom: Zamzam Publication; 2008. [Persian]
- 8- Anderson DR. Redefining Hijab: American Muslim women's standpoints on veiling. J Appl Commun Res. 2007;35(3):294-319.
- 9- Rhys H, Vashi W, Vashi G. Hijab and American Muslim women: Creating space for autonomous selves. Q Rev. 2007;68(3):269-87.
- 10- Bhui K, Khatib Y, Viner R, Klineberg E, Clark C, Head J, et al. Cultural identity, clothing and common mental disorder: A prospective school-based study of white British and Bangladeshi adolescents. J Epidemiol Community Health. 2008;62(5):435-41.
- 11- Ababour Z. Hijab role in the prevention of crime and social disorders. Tehran: Almahdi Publication; 2007. [Persian]
- 12- Hamidi M. Student attitude toward the veil relationship with mind and family safety and health. Tehran: Almahdi Publication; 2007. [Persian]
- 13- Chavoshi A, Habibi M, Talebiyan D, Ehsaniyan A, Kateb R. Superior Hijab: Comparison of staff views and referring women to health centers. Behav Sci J. 2007; 2(1):155-61. [Persian]
- 14- Ahmadi K. Vulnerability of cultural, social and educational children of Sepah personnel. Tehran: Baghiyatallah University Publication; 2006. [Persian]
- 15- Ahmadi K. Review the relationship between religious beliefs and cultural vulnerability of families. Behav Sci J. 2007;1:7-16. [Persian]
- 16- Moeiniyan D. The relationship between depression and practical commitment to Islamic beliefs among high school students. Tehran: Almahdi Publication; 2007. [Persian]

کمی در گرایش به انحرافات اخلاقی (گرایش به فیلم‌های مبتذل و ارتباط با جنس مخالف) برخوردار است. لذا، این نگرانی وجود دارد که افراد مقید به حجاب نیز در معرض آسیب‌های ناشی از تهاجم فرهنگی قرار گیرند که این موضوع در پژوهش دیگری نیز مورد تایید قرار گرفته است [۱۶].

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که با افزایش میزان نظارت والدین، اعتقاد به حجاب افزایش می‌یابد. متأسفانه، امروزه شیوه آزاد گذارنده، جزء سبک تربیتی اکثریت والدین قرار گرفته است. کنترل و نظارتی که با آگاهی، طبق برنامه و طبق توافق اعضای خانواده صورت گیرد، با کمترین تعارض و تنش و بالاترین اثربخاری خواهد بود. در این رابطه، با توجه به نتایج می‌توان گفت که نظارت و کنترل والدین، زمانی به حداکثر تاثیرگذاری خود نزدیک می‌شود که روابط خانوادگی از کمیت و کیفیت بالایی برخوردار باشد؛ این امر مستلزم آن است که روابط والدینی همراه با رضایت‌مندی باشد و شیوه فرزندپروری آنها با توجه به فرهنگ کشور و جامعه ایرانی، از نوع قاطع و اطمینان بخش باشد. اعضا خانواده ضمن داشتن خودمختاری، برای رفتار قانونمند اعتبار خاصی قایل هستند و دموکراسی در این نوع خانواده‌ها به‌معنای آزادی نامحدود نیست. به‌عبارتی، در محیط خانوادگی که رابطه والدین با فرزندان، براساس احترام و محبت معقول باشد، زمینه برای پذیرش و رشد اخلاق نیکو در آنها فراهم می‌شود. اصولاً، شخصیت سالم و معتدل، با اعتقادات و بینش دینی در فضای آکنده از مهر و محبت شکوفا می‌شود. اشاره به این نکات ما را به این امر رهنمون می‌کند که پایه هر نوع آسیب فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی ممکن است از خانواده شکل بگیرد.

متأسفانه، علی‌رغم اینکه موضوع حجاب هدف حمله تهاجم فرهنگی قرار گرفته و سال‌هاست که در ایران به‌عنوان موضوع فرهنگی و اجتماعی با پارادوکس‌هایی مواجه است؛ تحقیقات اندکی در این زمینه وجود دارد. امید می‌رود پژوهش حاضر که نشان داد افزایش میزان اعتقاد و رعایت حجاب به‌عنوان یک مانع در برابر آسیب‌پذیری فرهنگی عمل می‌کند، به‌عنوان گامی برای توسعه پژوهش در این زمینه باشد. لازم به ذکر است که نبود ابزار استاندارد و بینش مفهومی و نظری در رابطه با حجاب، از جمله محدودیت‌های این پژوهش بود.

نتیجه‌گیری

حجاب به‌عنوان حکم اولیه اسلام و روشی برای پیشگیری از